

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>.

4. Управління розвитком регіону: навч. посіб. / Т.Н. Миронова, О.П. Добровольська, А.Ф. Процай, С.Ю. Колодій. – К.: Центр навчальної літератури. - 2006. – 328 с.
5. Черняєв Т.Ю. Фінансове вирівнювання розвитку регіонів в Україні / Т.Ю. Черняєв // Економіка та держава. - 2009. - № 4, квітень. - С. 94-96.

Рецензент: Корецький М.Х., д.держ.упр., професор.

УДК 330.34.014

Кощинець В.В.,

здобувач Академії муніципального управління

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Проаналізовано зарубіжний досвід регулювання регіонального розвитку. Визначено напрями використання позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері.

Проанализирован зарубежный опыт регуляции регионального развития. Определены направления использования позитивного зарубежного опыта в этой сфере.

Foreign experience of adjusting of regional development is analysed. Directions of the use of positive foreign experience are certain in this sphere.

Постановка проблеми. Регіональний економічний розвиток є одним з основних результатів регіональної економічної політики, що формується з урахуванням територіальних переваг та особливостей. При цьому вибір основних елементів регуляторного механізму, що забезпечують економічний розвиток регіону вирішується як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Важливим аспектом є структурування ролі органів державної влади на загальнонаціональному та регіональному рівнях у забезпеченні регіонального економічного розвитку. Дієвість місцевих органів влади, у формуванні сучасної регуляторної політики є вагомим чинником стабільного економічного розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико–методологічні аспекти проблем регіонального економічного розвитку висвітлені у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Питання регуляторної політики в сфері регіонального економічного розвитку досліджувалися українськими науковцями: А. Амоша, Є. Бойко, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин, Я. Дяченко, В. Кравченко, І. Лукінов, О. Рудченко, І. Чугунов, А. Чухно, М. Чумаченко, а також зарубіжними вченими: Джеймс Д. Гвортні, Річард Л. Страуп, М. Лендъел, Дж. Ханесен, Д. Юлл, Е. Блеклі, П. Фок, Р. Грін, Г. Хаммер.

Постановка завдання:

- проаналізувати зарубіжний досвід регулювання регіонального розвитку;
- визначити напрями використання позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Регуляторна політика відіграє ключову роль у ефективному функціонуванні ринкової економіки та є найкращим “двигуном” економічного зростання країни та регіону. Країни з демократичними принципами управління досягли найвищих стандартів життя. Керуючись досвідом цих країн, необхідне розроблення системи регулювальних дій з використанням ринкових принципів, яка б узгоджувалась із державною політикою економічного розвитку, впливала на неї, коригувала її, сприяла б отриманню значних зрушень у просуванні шляхом ринкових реформ. За цього регуляторна політика країн розвинутої економіки не є догмою, вона постійно змінюється та вдосконалюється [3, с. 4].

У 1974 році в результаті підвищення цін на нафту Сполучені Штати Америки (далі – США) зіштовхнулись із проблемою безробіття та інфляції, а також повільного економічного зростання. Оскільки в цій ситуації традиційні макроекономічні інструменти фіскальної та монетарної політики виявились неефективними, то було проведено саміт за участю провідних економістів США. За підсумками саміту з’явилась пропозиція щодо зміни регулювань з боку органів державної влади. Було досліджено, що чинні регулювання переважно є інфляційними і гальмують створення робочих місць. Учасники саміту запропонували утворити державний орган у центральному апараті управління для контролю впливів на інфляційні процеси з боку регулювань, що запроваджують міністерства та управління. Новоутворений орган назвали “Радою з питань заробітної плати та цінової стабільності” (далі – Рада). Ця Рада здійснювала моніторинг економічної ситуації протягом наступних двадцяти років, що дозволило розвинути та вдосконалити регуляторну систему країни [1, с. 6].

Останніх змін регуляторна політика США зазнала в 1995 р. з прийняттям Виконавчого наказу № 12866, у якому закладені оновлені підходи та філософія регуляторної політики країни з урахуванням зміни ринкових умов господарювання. Основні підсумки регуляторної політики США на сучасному етапі такі [1, с. 6]:

1. Потрібно було двадцять років, щоб система досягла свого теперішнього рівня розвитку. Була започаткована в період економічної нестабільності, коли стало очевидно, що мікроекономічні інтервенції потребують зміни регулювань, які б привели до зміни впливів на ринкові механізми. До того ж вводяться нові регулювання повинні після виявлення їх впливу на економічну ситуацію та визначення в кількісному вираженні результатів цього впливу;

2. Визначення впливу регулювань є довгим та дорогим процесом, тому детальному вивченню піддаються лише найбільш суттєві

регулювання. Вироблена система відбору, що ґрунтувалась на потенційних економічних результатах, поступово розвивалась і успішно функціонує на сьогодні. Навіть нині, коли вартість регулювання в США досягла 10% ВВП, вважається що можна багато виграти від поліпшення якості законів та регулювань.

3. До уваги громадськості пропонуються усі варіанти: дослідження, обговорення результатів тощо. Цього не практикувалось спочатку, однак на сьогодні стало зрозуміло, що така прозорість забезпечує краще політичне сприйняття ситуації.

Характеризуючи регуляторну реформу в США, З. Варналій показав найважливіші етапи цієї реформи, починаючи з післявоєнного періоду:

“Підвалини сучасного регуляторного процесу в США були закладені в 1946 році, коли конгрес схвалив акт (закон) про адміністративні процедури. Один з головних принципів цього документу полягав у тому, щоб громадськість брала участь у підготовці проектів нормативних актів. Другим етапом регуляторної реформи став Указ Президента США Б. Клінтона “Про регуляторне планування та перегляд” № 12866 від 30.09.1993 р. Третьою складовою американської регуляторної реформи проголошувалась побудова нової процедури впровадження регулювань, що має призвести до змін культури регуляторної системи та побудувати таку регуляторну систему, яка працює на добробут американців” [2, с. 39].

Початок реформування регуляторної політики в інших країнах із розвиненою ринковою економікою також відбувся в період економічного напруження та труднощів. На сучасному етапі аналіз впливу регуляторної політики отримав поширення практично у всіх країнах із розвиненою ринковою економікою.

Уряди цих країн використовують такий механізм аналізу для досягнення поставлених цілей, основна з яких – вплив на економічні та соціальні процеси як в країні, так і в регіоні [10, р. 233].

Більш актуальним є аналіз впливу регулюючих дій для країн, які лише запровадили ринкові принципи господарювання і формують законодавчі та нормативні акти, що визначають межі регулювальних впливів. Із 1996 р. країни Балтії, перші на теренах колишнього Радянського Союзу, почали впровадження аналізу регуляторної політики, без сумніву, з урахуванням особливості економічної ситуації. Доцільним є використання такого досвіду і в Україні, однак з урахуванням особливостей, які формують економічну та соціальну підсистему як у країні, так і в регіоні. За цього регулювальні дії на регіональному рівні є простіші, оскільки охоплюють меншу територію та меншу кількість населення. Через те формування підходів до регуляторної реформи доцільно починати власне з реформи регулювання на регіональному рівні.

Аналізуючи вітчизняний досвід регуляторної політики, В. Попов і В. Попова зазначили, що “пасивна позиція вітчизняного виробника у відношенні до споживачів із зовнішніх ринків призводить до орієнтації національного виробництва у бік продукції первинної обробки (частка

металу у структурі українського експорту становить близько 40%). За цього форми втручання держави у макроекономічні процеси набирають ознак негативного дерегулювання. Для країн, політичний устрій яких відрізняється високим рівнем демократії, ситуація, що спостерігається в Україні, практично виключена завдяки наявності усталених підходів до державного регулювання. Але в умовах складних трансформаційних перетворень інституціональних засад державного устрою існує небезпека виходу з-під контролю тих якісних параметрів, якими визначається вектор загальнонаціонального розвитку” [5, с. 29].

Розглядаючи розвиток окремого регіону з огляду використання його порівняльних переваг, що досліджується теорією міжнародної торгівлі щодо окремих країн, регіони прискорюють свій розвиток, якщо вони спеціалізуються на виробництві окремих товарів, де вони мають порівняльну перевагу на основі факторів виробництва, якими володіє регіон. Враховуючи можливість пересування таких факторів, як капітал і праця між регіонами, різниця між розвитком регіонів повинна зникнути. Отже, теорія ідеально конкурентної ринкової системи з ідеальною мобільністю факторів засвідчує, що регіональна нерівність – це проблема, яка сама себе виправляє [8, р. 34]. Однак, враховуючи, що розвиток ринкової системи не завжди проходить згідно з ідеально сформованими теоріями, тобто дуже часто спостерігаються прецеденти неспроможності ринку, доцільно розглянути діаметрально протилежну теорію економічного розвитку, а саме “теорію залежності” [11, р. 98]. Як наслідок цієї теорії виникають два моменти: у бідних регіонах розвиток залежить від різних видів допомоги державних органів влади, від трансфертів, які надає уряд з метою забезпечення регіонального розвитку, по-перше, і, по-друге, – надання переваг одному регіону часто може призвести до втрат у межах усієї країни.

Деякі країни намагаються впроваджувати стратегію розбудови “гнізд” економічної діяльності певного типу, яка тісно пов’язана з теорією полюсів зростання [9, р. 23]. Теорія полюсів зростання передбачає спрямування регіонального розвитку на специфічні місця в регіоні (полюси зростання) задля сприяння розвитку всього регіону. Загалом підходи до регіонального економічного розвитку в країнах ринкового спрямування відрізняються залежно від періоду та конкретних умов господарювання. Для деяких країн в середині минулого сторіччя переважаючою була концепція залучення фірм із-за меж країни або регіону. Очевидним є те, що особливий акцент був зроблений на іноземні інвестиції, а також перевага надавалась великомасштабним інвестиціям та великим фірмам [4, с. 10]. Особливістю цього періоду є те, що першочергова увага приділялась товарному виробництву, тобто компаніям, які виробляли конкретну фізичну продукцію. Практично до кінця 80–х р. ХХ ст. зусилля практично не спрямовувались на сектор послуг.

На початку 90-х р. ХХ ст. відбулись певні зміни у цій моделі розвитку. Особливостями цього періоду, який триває дотепер є те, що [6, р.56]:

- більше уваги надано розвитку малого бізнесу на противагу великому бізнесу та іноземним проектам;
- більший акцент ставиться на розвитку національних фірм;
- більше уваги приділено зменшенню або повній відмові від субсидій як засобів сприяння створенню нових фірм або розширенню чи переміщенню наявних;
- більше уваги зосереджено для послуг на противагу товарному виробництву.

Неокласична теорія пропонує дві основні концепції регіонального та місцевого розвитку: рівновага і мобільність. Ці концепції передбачають, що усі економічні системи досягають природної рівноваги за вільного руху капіталу. Мається на увазі, що капітал буде рухатись від зон з високою заробітної платнею до зон з низькою заробітною платнею та собівартістю, оскільки останні забезпечують більший прибуток від інвестицій. Окрім того, ця теорія забезпечує будь-яке втручання з боку органів державної влади та місцевого самоврядування щодо можливого обмеження розміщення фірм на певній території, оскільки це, на їхню думку, призведе до розладу і знищення нормального і необхідного руху капіталу. Також вони стверджують, що не доцільно реанімувати вмираючі або неконкурентоспроможні фірми. Робітники, що втратили свої робочі місця, повинні переїжджати в нові зони зайнятості; це стане додатковим стимулом для розвитку цих місцевостей.

Теорія економічної бази ґрунтується на тому, що визначальними факторами економічного розвитку вважає зростання галузей промисловості, які використовують місцеві ресурси, включно робочу силу і матеріали, а готову продукцію експортують за межі зони. Прихильники цієї теорії стверджують, що економічний розвиток окремої території тісно пов'язаний з попитом на товари та послуги, який існує поза межами економічних кордонів громади. За цього вважається, що фірми, не орієнтовані на експорт, або підприємства з надання послуг будуть автоматично розвиватись для надання продукції та послуг експортним фірмам і тій частині населення, яка в них працює.

Слабкість цієї моделі полягає в тому, що вона базується на зовнішньому попиті, а не на внутрішньому, що зумовлює повну залежність від зовнішніх міжнаціональних або національних ринкових сил.

Теорія розташування полягає в тому, що фірми намагаються звести до мінімуму свої витрати шляхом вибору такого місцезнаходження, яке б максимально збільшило їх можливості доступу до ринків збуту продукції. Тому громади, як правило, намагаються маніпулювати вартістю факторів виробництва з тим, щоб стати привабливими для промислових фірм.

Певне обмеження теорії розташування полягає в тому, що сучасна технологія та засоби зв'язку змінюють значення конкретних місць

виробництва та реалізації товарів. Внесок теорії розміщення в місцевий економічний розвиток полягає в тих реалістичних параметрах, які вона накладає на процес розвитку. Територіальні громади повинні оцінювати свої переваги та недоліки залежно від місцезнаходження та інших ресурсів, якими вони володіють.

Основна концепція теорії центрального місця полягає в існуванні ієрархії територій залежно від їх розвитку. Кожен більший центр, як, наприклад, місто потребує забезпечення ресурсами з інших менших територій, як наприклад, село. Тобто, розвиток більшого центру забезпечить поліпшення економічного добробуту всієї території.

Теорія приваблення промисловості – це модель економічного розвитку промисловості, яка найбільш широко використовується у США усіма територіальними громадами. Сучасний підхід цієї теорії полягає у тому, що територіальні громади змінили акцент із залучення підприємств на приваблення підприємницьких кіл, зокрема певних соціальних груп населеного пункту чи зони. Нові мігранти із середнього класу приносять в цю зону як купівельну спроможність, так і здатність приваблення продавців. Окрім цього, нові мігранти започатковують нові фірми. Як результат, багато громад переорієнтувалася із залучення фірм на приваблення людей. Теоретична база такої діяльності полягає в тому, що певні місця чи зони пропонують стимули і показують свої можливості, які дають їм конкурентні переваги над іншими зонами з подібними залученими ресурсами. Надзвичайно важливо вирішити питання щодо того, яким шляхом іти, оскільки від цього залежатиме вибір стратегії розвитку. Ці три альтернативи докладно розглядаються у дослідженні розвитку економіки України, здійсненому Світовим банком. Їх аналіз чітко продемонстрував, що шлях розвитку на основі конкуренції – єдиний шлях, який може привести до значного підвищення життєвого рівня в Україні. Тому в роботі основну увагу зосереджено на заходах, які необхідно здійснити для створення в державі конкурентноздатних регіонів.

Місцевий економічний розвиток зазвичай здійснюють органи місцевого самоврядування. Проте ці органи часто мають офіційні та неофіційні зобов'язання перед районами, які межують з містами, внаслідок чого багато сільських та приміських територій є сферою їх відповідальності. Відмінність між містом та селом постійно зменшується через взаємопов'язаність надання основних послуг, переміщення робочої сили, доступу до ринків товарів та послуг. Збільшення таких зв'язків між містом та селом необхідно враховувати під час розроблення програми місцевого економічного розвитку.

Перед тим, як розглядати процес здійснення економічного розвитку, необхідно подивитись на його еволюцію. Існує багато способів здійснення місцевого економічного розвитку. Вони є дуже важливими, з огляду на запобігання помилок, зроблених у минулому.

Упродовж другої половини ХХ ст. можна було спостерігати три хвилі зростання уваги до місцевого економічного розвитку.

Розглянемо їх сутність.

Перша хвиля: 1960–і – початок 1980–х років.

Метою першої хвилі було залучення інвестицій з-поза меж певної місцевості для мобільного виробництва, а також залучення прямих іноземних інвестицій і капіталовкладення в “тверду” інфраструктуру – тільки у державному секторі.

Цей розвиток досягався такими засобами: пошук великих грантів, встановлення податкових пільг, субсидовані позики для інвесторів–виробників; субсидоване інвестування в “тверду” інфраструктуру, а також нижчі виробничі витрати завдяки таким методам, як залучення дешевої робочої сили.

Друга хвиля: 1980–і – середина 1990–х років.

Метою розвитку було збереження та розвиток наявних місцевих підприємств. Постійно акцентувалося на залученні внутрішніх інвестицій, але більш спрямованих на конкретні галузі або певні географічні райони – переважно у державному секторі.

За цього використовувались такі засоби: прямі виплати окремим підприємствам; створення бізнес-інкубаторів і надання робочих приміщень; консультування та навчання персоналу малих і середніх підприємств, а також підтримка у період започаткування діяльності; капіталовкладення в “тверду” та “м’яку” інфраструктуру.

Третя хвиля: кінець 1990–х і до сьогодні.

Метою цього періоду є створення загальних сприятливих умов підприємництва, інвестування в “м’яку” інфраструктуру (наприклад, розвиток людських ресурсів, раціоналізація регулювання; створення державних / приватних партнерств, а також спрямування інвестицій приватного сектора для загального блага і цільове залучення внутрішніх інвестицій завдяки місцевій конкурентній перевазі – в основному у державному секторі, якому надається сприяння.

Засобами реалізації цієї мети стає єдина стратегія створення конкурентного місцевого підприємницького середовища та стимулювання зростання місцевих фірм; взаємозв’язок та співробітництво між громадами; сприяння економічно пов’язаним підприємницьким групам (кластерам); розвиток трудових ресурсів, а також підтримка заходів з підвищення якості життя і включення до програм бідних верств населення та неофіційної економіки.

Останніми десятиліттями змінюється парадигма місцевого економічного розвитку у глобальному вимірі. У багатьох країнах національна економічна політика вже не вважається єдиним інструментом розвитку економіки та територій. Щораз більше громад не покладається тільки на неї, оскільки часто національні економічні інтереси і стимулювання національних фірм не збігаються з потребами та інтересами місцевих громад, їх працівників, особливо малозабезпечених членів громади. Як у ринкових, так і у неринкових економіках, громади є ринками збуту. Тому, як зауважує Е. Блейклі [6, р. 56], громади повинні усвідомити

себе відповідним чином, щоб знаходити ринки збуту своїм ресурсам, а також здобувати конкурентні переваги для створення нових фірм та підтримки своєї наявної економічної бази. Громади повинні будувати на своїй території незалежну економічну систему, використовуючи свої трудові, соціальні, фізичні та організаційні ресурси.

Економічний розвиток, за визначенням Ради з економічного розвитку, – це “процес створення добробуту через мобілізацію людських, фінансових, капітальних, фізичних та природних ресурсів для генерування придатних для ринку товарів та послуг” [7, р.216].

У популярному розумінні економічний розвиток нерідко сприймається просто як процес створення більшої кількості підприємств, збільшення числа робочих місць та зростання добробуту. Часто це фокусується на приватному секторі. Нові робочі місця, що виникають під час інвестування та становленні нових підприємств, означають менше безробітних, більше доходів і податків, менше соціальної напруженості, менш витратний уряд і більше чинників зайнятості. Для політиків та державних службовців є незаперечна вигода від такого інвестування.

Висновки. Таким чином, момент, який враховують у процесі стратегічного планування – це необхідність об’єктивної оцінки існуючої ситуації і на цій основі формування місії та цілей, а не суб’єктивних спостережень окремих осіб чи груп. Децентралізація державної влади та територіальна реформа дали додатковий стимул у розвитку регіонів, які тепер мають значні повноваження для вирішення власних проблем. Окрім того, з’явилися нові перспективи розвитку шляхом використання нових важелів впливу на забезпечення економічного зростання, такі як можливості стратегічного планування відповідно до нових потреб та ресурсів, якими володіють територіальні громади.

Використання досвіду та практики США та їх фінансова допомога відкриває нові можливості входження регіонів в якості рівноправних партнерів у міжрегіональне та міжнародне співробітництво

Використані джерела інформації:

1. Аналіз впливу запропонованих законів та регулювань: документ СІГМА №13. – Париж. – 1997. – 36 с.
2. Варналій З. С. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика: монографія / за ред. З. С. Варналія, В. М. Кампо. – К.: Знання України, 2005. – 345 с.
3. Геец В. Характер переходных процессов в экономике знаний / В. Геец // Экономика Украины. – 2004. – № 4. – С.4.
4. Економічний розвиток і державна політика: практикум / за ред. І. Розпутенка. – К.: Вид-во “К.І.С.”, 2002. – С. 10.
5. . Попова В., Попов В. Реалії та перспективи економічного зростання в Україні / В. Попова, В. Попов // Економіка України. – 2005. – №6. – С.29.
6. Blakely E. Planning local economic development // Thousands Oaks Ca., USA: SAGE Publications, – 1994. – P. 376;
7. Buck, T. W., M. H. Atkins. The Impact of British Regional Policies on Employment Growth.// Oxford Economic Papers 28.– 1976 (March)/ – P. 215–222.

8. Courchene T. A market Perspective on Regional Disparities// Canadian Public Policy.– 1981.–vll. 4.– P. 34.
9. Higgins, B., Savoie D, Economic Development: Esseys in honour of Francois Perroux.// Boston: Unwin Human.–1981. – P. 23-29.
10. Massey D. In What Sense a Regional Problem?// Regional Studies.–1979.–p.233–245. Massey D., and Meegan R. The Anatomy of Job Loss: The How, Why and Where of Employment Decline. New York: Methuen.1983.– P. 87 – 110.
11. Matthews R. The Creation of Regional Dependency// Toronto: U of T Press.– 1983.– P. 98.

Рецензент: Корецький М.Х., д.держ.упр., професор.

УДК 332.145(043.3)

Равлюк В.В.,

здобувач Академії муніципального управління

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ

Досліджено механізм управління інноваційною діяльністю регіону. Обґрунтовано організаційно-економічні заходи підтримки інноваційної діяльності на різних рівнях. Визначено комплекс моделей управління інноваційною діяльністю регіону.

Исследован механизм управления инновационной деятельностью региона. Обоснованы организационно-экономические мероприятия поддержки инновационной деятельности на разных уровнях. Определен комплекс моделей управления инновационной деятельностью региона.

The mechanism of management by innovative activity of region is explored. The organizationally-economic measures of support of innovative activity are grounded at different levels. The complex of case frames by innovative activity of region is certain.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інноваційних процесів у розвинених країнах, зростаючі потреби населення й одночасно поступове вичерпання природних ресурсів приводять до необхідності активізації науково-інноваційної діяльності, генерації нових ідей, розробки нової продукції, нових ресурсозберігаючих технологій, застосування нових, більш ефективних методів управління й т.д.

Тому перед органами регіонального управління в цей час стоять зовсім нові завдання управління інноваційною діяльністю, що враховують швидкість розвитку інноваційних процесів у світі, потреб населення, розвиток власного кадрового, інноваційного й економічного потенціалу, невизначеність зовнішнього й внутрішнього середовища й інші фактори. У зв'язку із цим список задач управління інноваційною діяльністю на рівні регіону істотно розширюється, їхнє розв'язання вимагає застосування як традиційних, існуючих, так і нових, ефективніших, методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань державного та регіонального управління